ВІДГУК
офіційного опонента
докторки педагогічних наук, професорки,
професорки кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
Бондаренко Юлії Анатоліївни

на дисертаційну роботу Колодної Наталії Анатоліївни
«Соціально-педагогічний супровід дітей з глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка

У сучасних умовах реформування системи освіти в Україні одним із пріоритетних завдань спеціальної освіти, зокрема тифлопедагогіки, є здобуття дітьми з порушеннями зору відповідного рівня освіти з метою їх подальшого входження в суспільство на рівних правах із людиною з нормальним зором. Однак, у сучасній спеціальній педагогіці вчені засвідчують відносно низький рівень соціальної адаптації, сформованості життєвих планів у дітей з особливими освітніми потребами та вказують на неготовність їх до самостійного проектування власного майбутнього. Тож, безумовно, аналіз проблеми соціально-педагогічного супроводу дітей із глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру під кутом розвитку соціалізації учнів є актуальним суспільним запитом сьогодення.

З іншого боку, розвиток усіх сфер соціалізації дитини з глибокими порушеннями зору залежить від ефективності побудови комплексної соціально-педагогічної підтримки та допомоги таким дітям від вступу в навчально-реабілітаційний центр до його закінчення, де освітній процес поєднує психолого-педагогічні, реабілітаційні та корекційно-розвивальні технології. Це обумовлює потребу розробки методики соціально-педагогічного супроводу дітей із глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру та підвищення готовності фахівців цих центрів до її реалізації. Зазначене доводить актуальність обраної

Колодною Н. А. теми дисертаційного дослідження і знайшло належне обґрунтування, аргументацію і конкретизацію у коректно сформульованих об'єкті, предметі, меті та завданнях, виконаних поетапно.

Дане дисертаційне дослідження здійснювалося відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри дефектології та психологічної корекції ЛНУ імені Тараса Шевченка за темою: «Система психолого-педагогічного забезпечення професійно-трудової соціалізації осіб з особливими освітніми потребами» (реєстраційний номер 0110 U 007019).

Аналіз рецензованої роботи свідчить, що авторкою коректно визначено науковий апарат, обрано комплекс методів дослідження, що дало можливість усебічно висвітлити основні положення дисертації.

Метою дисертаційного дослідження Наталія Анатоліївна вважає у науковому обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці методики соціально-педагогічного супроводу дітей із глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру, що досягає через реалізацію чотирьох логічно побудованих і взаємопов'язаних завдань, яким підпорядкована і структура дослідження.

Не викликає сумнівів наукова новизна одержаних результатів дослідження. Дисертанткою вперше розроблено та обґрунтовано методику соціально-педагогічного супроводу дітей з глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру з використанням кейсів; розроблено напрями та форми підвищення готовності фахівців цих центрів до впровадження та реалізації авторської методики; визначено рівні соціалізації дітей з глибокими порушеннями зору за трьома компонентами: когнітивним, мотиваційно-ціннісним та особистісно-діяльнісним; уточнено розуміння сутності поняття «соціально-педагогічний супровід».

Переконливим є практичне значення одержаних результатів дослідження, що полягає в можливості застосування основних теоретичних положень і висновків дисертації в корекційній роботі з дітьми з глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційних центрів, спеціальних

шкіл, освітніх закладів з інклюзивним навчанням. Окрім того, практичне значення одержаних результатів полягає в їх достатній готовності до впровадження в освітній процес закладів вищої освіти у зміст навчальних дисциплін «Спеціальна педагогіка», «Тифлопедагогіка» та спецкурсу «Інклюзивна освіта дітей з порушеннями зору», а також при проведенні нових теоретичних та експериментальних досліджень. Зокрема, розроблено підручник «Соціалізація слабозорих дітей (комплексне забезпечення)» та навчально-методичний посібник для слухачів курсів підвищення кваліфікації інституту післядипломної педагогічної освіти «Комплексний супровід дітей з порушеннями зору в умовах навчального закладу».

Вірогідність наукових положень, висновків, рекомендацій, забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних позицій, застосуванням методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження, кількісним та якісним аналізом емпіричного матеріалу, практичною перевіркою. Наукова робота ґрунтується на належній джерельній базі. У списку використаних джерел 260 найменування, з яких 8 – іноземними мовами.

Дисертаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Використані у роботі теоретичні, емпіричні та статистичні методи дослідження відповідають завданням кожного етапу наукового пошуку.

Структурні компоненти дисертації пов'язані внутрішньою логікою та послідовністю викладу матеріалу. У першому розділі «Особливості соціально-педагогічного супроводу в умовах навчально-реабілітаційного центру» Колодною Н. А. виявлено ступінь розробленості проблеми в сучасній спеціальній та соціальній педагогіці; здійснено аналіз проблеми супроводу дітей з особливими освітніми потребами у реаліях Нової української школи, систематизовано погляди науковців і практиків на сутність соціально-педагогічного супроводу.

На підставі теоретичного аналізу Наталією Анатоліївною наголошено увагу на системній, послідовній, комплексній, соціально спрямованій педагогічній діяльності команди фахівців навчально-реабілітаційних центрів, спрямованої на пошук сильних сторін і компенсаторних механізмів розвитку дитини з глибокими порушеннями зору, корекцію, опору на збережені психічні функції з урахуванням структури порушення й рівня психофізичного розвитку, створення соціально-педагогічних умов для формування зв'язку з суспільством та формування інтегративних навиків, що сприяє успішній соціалізації дитини.

Дисертанткою слушно визначено п'ять компонентів методики соціально-педагогічного супроводу в умовах навчально-реабілітаційних і спеціальних закладів освіти (дослідно-експериментальний, продуктивний, нормативний, корекційний, інформаційний) та її функції у межах освітнього процесу (діагностична підтримка, консультативна діяльність, інформаційне та методичне забезпечення, організація діяльності та управління). Узагальнення теоретичних досліджень і результатів практичного педагогічного досвіду дало змогу Колодної Н. А. визначити основні сфери соціально-педагогічного супроводу дитини з глибокими порушеннями зору і більш глибоко зануритися у порушену проблему дослідження.

У другому розділі «Дослідження рівня соціалізації дітей як показника успішності їх соціально-педагогічного супроводу в навчально-реабілітаційному центрі» Колодною Н. А. описано організацію і методику констатувального етапу дослідження. Авторкою визначено критерії і показники навчально-практичної діяльності (навички самообслуговування, загально-трудові навички, загально-навчальні навички) та соціалізації (когнітивний, мотиваційно-ціннісний і особистісно-діяльнісний), що надали дисертантці основу для вибору широкого арсеналу об'єктивно оцінних діагностичних методик, визначення і характеристики трьох узагальнених рівнів соціалізації дітей із глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру: високий, середній та низький.

Об'єктивність одержаних результатів підтверджується достатньою кількістю респондентів: 113 учнів з глибокими порушеннями зору.

Особливу увагу дисертантка приділила вивченню стану готовності педагогічного колективу та батьків до впровадження методики соціально-педагогічного супроводу учнів із глибокими порушеннями зору, що дозволило їй констатувати низку проблем, пов'язані з негативним ставленням респондентів до інноваційної діяльності і визначити основні стратегії роботи у цьому напрямі.

На підтримку й позитивну оцінку в рецензованій дисертації заслуговує третій розділ «Методика соціально-педагогічного супроводу дітей з глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру», де представлено авторську методику та доведено її ефективність.

На увагу заслуговує розроблена дисертанткою структура методики соціально-педагогічного супроводу, складовими якої визначено змістовний (цілі, завдання, принципи, напрями); функціональний (етапи, форми, методи та технології); оціночний (критерії, рівні) компоненти, що базуються на комплексі методологічних підходів (когнітивного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, мотиваційно-ціннісного та компетентнісного) і сукупності принципів (взаємозв'язку різних форм освітньої діяльності, системності, цілісності, послідовності та спадкоємності освітнього процесу в навчально-реабілітаційному центрі, відповідності методів навчання актуальним потребам НУШ, особистісно орієнтованого навчання, індивідуальності та самостійності прийняття рішень, взаємодії та співпраці, інтегративності).

Цікавим і оригінальним, на нашу думку, виявилися запропоновані в експериментальній методиці кейси (конкретні соціальні ситуації), що надавали можливість ставити перед учнями завдання та поетапно досягати результату їх виконання за рахунок вирішення проблемної ситуації. Важливим вважаємо створення соціально-педагогічної служби, виділення і обґрунтування чотирьох напрямів її діяльності (діагностичний, прогностичний, корекційний, інформаційно-консультативно-

просвітницький), що впливали на ефективність реалізації експериментальної методики.

На схвалення заслуговують представлені у роботі форми підвищення готовності фахівців навчально-реабілітаційного центру до впровадження та реалізації методики соціально-педагогічного супроводу дітей з глибокими порушеннями зору (школа молодого педагога, творча майстерня, стажування педагогів, тематичні тренінги, інструктивні та наукові семінари, предметні декади, методичні тижні, виставки, вебінари, скайп-конференції, конкурси, фестивалі педагогічних ідей, прем'єри творчого пошуку тощо).

Зацікавленість викликає експериментальна перевірка ефективності методики соціально-педагогічного супроводу дітей з глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру. Представлений у дисертації аналіз її перебігу та результатів свідчить про ґрунтовність проведеної практичної експериментальної роботи, усі етапи якої детально описано у тексті дисертації.

На основі статистичного оброблення результатів констатувального та формувального етапів і узагальнення отриманих даних експериментальної роботи доведено ефективність впровадження методики соціально-педагогічного супроводу, її здатність забезпечити повноцінну соціалізацію дитини з глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру.

Розроблена автором методика пройшла успішну апробацію у навчально-реабілітаційних центрах та спеціальних закладах освіти, про що свідчать акти про впровадження її у практику роботи.

Вивчення дисертаційної роботи дає можливість зробити висновок, що автореферат і публікації Колодної Наталії Анатоліївни достатньо повно відбивають основний зміст дисертації, наукову новизну виконаного дослідження, рівень апробації одержаних результатів.

Автореферат дисертаційного дослідження оформлено за чинними вимогами, він повністю відповідає змісту й структурі дисертації, дає чітке

уявлення про особливості проведеного дослідження та його результати. Загальні висновки відповідають завданням дослідження.

Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано в 20 наукових працях, серед яких – 11 статей у фахових наукових виданнях України; 1 стаття – в зарубіжному фаховому періодичному виданні; 6 статей апробаційного характеру та 2 навчально-методичних видання.

Зазначимо, що матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Позитивно оцінюючи отримані результати дослідження, їх наукову новизну та практичну значущість, необхідно відзначити дискусійні положення дисертації та окремі зауваження:

1. Відзначаючи глибину наукової розвідки Н. А. Колодної при дослідженні поняття «соціально-педагогічний супровід» у п.1.1, зважаючи на аналітичний метод викладу інформації, логічно, на нашу думку, було б розпочати параграф із загального розгляду феномену «супровід», охарактеризувавши його структуру та види, а потім, вже у його контексті перейти до конкретизації поняття «соціально-педагогічний супровід», висловлюючи і власну думку з приводу наведеної низки визначень.

2. Дисертанткою у п.1.2 слушно розглянуто особливості розвитку провідної діяльності, зокрема навчально-практичної дітей із глибокими порушеннями зору Однак, зважаючи на назву параграфу «Особливості розвитку та соціалізації дітей з глибокими порушеннями зору» доречно було зупинитися більш детально й на аналізі поняття «соціалізація», розглянувши її сутність і особливості розвитку у дітей із порушеннями зору.

3. У констатувальній частини експериментального дослідження (п.2.1) дисертанткою виділено контрольну та експериментальну групи, в які увійшли респонденти однієї категорії, тобто учні з глибокими порушеннями зору. На наш погляд, таке розподілення є недоцільним, оскільки

вищевказаний етап педагогічного експерименту передбачає лише фіксування вихідних даних щодо досліджуваного явища і констатує наявність проблеми (чи її відсутність).

4. Ґрунтовно представлену Н. А. Колодною у п.3.1.методику соціально-педагогічного супроводу дітей із глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру логічно було розпочати з її загальної схематичної презентації, що створило б цілісне уявлення і суттєво полегшило б сприймання значного обсягу інформації поданої по кожному з її компонентів. Також, в авторській методиці доречно було б висвітлити корекційно-компенсаторні можливості використання кейс-методу з урахуванням особливостей сприймання учнів з глибокими порушеннями зору та описати наступність у корекційний роботі, зважаючи на різновікові групи респондентів.

5. Зважаючи на практичну значущість виконаного дослідження, зазначимо, що робота тільки увиразнилася, якби подані у п.3.3 рекомендації для фахівців соціально-педагогічного супроводу більше конкретизувалися б інформацією щодо специфіки взаємодії всіх суб'єктів соціально-педагогічного супроводу в умовах навчально-реабілітаційного центру для учнів із глибокими порушеннями зору.

6. Результати проведеного Н.А. Колодною дисертаційного дослідження переконливо свідчать про ефективність методики соціально-педагогічного супроводу дітей із глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного центру. Однак, зроблені висновки були б більш переконливими, якщо у додатках було б представлено не лише перелік корекційно-розвиткових занять та напрямів роботи методоб'єднань вчителів з кейсами, а й повний їх зміст.

Попри висловлені зауваження, що мають дискусійний та рекомендаційний характер, загалом подана до захисту кандидатська дисертація Наталії Анатоліївни Колодної «Соціально-педагогічний супровід дітей з глибокими порушеннями зору в умовах навчально-реабілітаційного

центру» є завершеною, самостійною роботою, яка містить нові науково обґрунтовані результати в галузі спеціальної освіти і за актуальністю, змістом, обсягом, науковою новизною, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю, практичним значенням та повнотою викладу відповідає паспорту спеціальності. Дисертація і автореферат відповідають вимогам до кандидатських дисертацій, сформульованим у пп. 9, 11, 12, 13, 14, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів № 656 від 19 серпня 2015 р. та за №1159 від 30 грудня 2015 р.), а її авторка – Колодна Наталія Анатоліївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент –
докторка педагогічних наук,
професорка, професорка кафедри
спеціальної та інклюзивної освіти
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка Бондаренко Ю. А.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
ЄДРПОУ 02125510

Підпис Бондаренко Ю.А.
засвідчую
перший проректор
Л.В. Пшенична
«01» 09 20 20 р.